

маркетинговою діяльністю дозволить сучасним торговельним підприємствам використовувати новітні методи управління маркетинговою діяльністю підприємств в ринкових умовах та буде сприяти підвищенню їх конкурентоспроможності у довгостроковій перспективі.

Моніторинг маркетингу відносин проведений у розрізі взаємовідносин з споживачами, конкурентами, контактними аудиторіями, маркетинговими посередниками, керівника і команди, всередині команди та взаємовідносин маркетингової служби з іншими службами дозволив зробити висновок, що найбільш налагоджені взаємовідносини торговельних підприємств зі споживачами та постачальниками, найменш – з конкурентами. Причинами конфліктів, які виникають на підприємствах, що досліджувались є розподіл ресурсів, взаємозалежність завдань, відмінності в уявленнях і цінностях, відмінності в поведінці і життєвому досвіді, незадовільні комунікації.

Література

1. Гуржій Н. М. Дослідження діючої системи управління маркетингом в торговельних підприємствах / Н. М. Гуржій // Вісник Технологічного університету Поділля. – Хмельницький: Технологічний університет Поділля, 2008. – № 2. – Т. 2. – С. 39–42.
2. Єжова Л. Ф. Інформаційний маркетинг : [навч. посібник] / Єжова Л. Ф. – К. : КНЕУ, 2007. – 560 с.
3. Куденко Н. В. Стратегічний маркетинг / Куденко Н. Ф. – К. : Вид-во КНЕУ, 2008. – 465 с.
4. Ламбен Ж-Ж. Стратегический маркетинг. Европейская перспектива / Ламбен Ж-Ж. – СПб : Питер, 2006.
5. Котлер Ф. Основы маркетинга / Филип Котлер ; [пер. с англ. В. Б. Боброва]. – М. : Изд-во "Прогресс", 1991.

Надійшла 02.10.2010

УДК 378:338.46:332

М. Г. СЛОКВА

Інститут економіко-правових досліджень НАН України

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ПОСЛУГ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано ринок послуг вищої освіти. Визначено основні тенденції його розвитку, як на загальнонаціональному, так і регіональних рівнях. Виявлено регіональні специфічні риси та диспропорції розвитку ринкових сегментів, починаючи з періоду активного формування ринкових відносин.

The market of services of higher education is analyzed in the article. Basic his progress trends are certain, both on national and regional levels. Found out regional specific lines and disproportions of development of market segments, beginning from period of the active forming of market relations.

Ключові слова: вища освіта, послуги, ринок, робоча сила, регіон.

Загострення проблем на ринку робочої сили аргументує акцентування уваги на причинах виникнення даних явищ. Одним з таких є слабке і невчасне реагування на потреби ринку робочої сили системи вищої освіти, для якої властивий більш інерційний характер розвитку. У даних умовах очевидна затребуваність досліджень, присвячених виявленню масштабів диспропорцій в розвитку даних ринків, визначенню їх взаємозв'язків і умов збалансованості. При цьому, вивчення регіональних пропорцій розвитку ринку послуг вищої освіти представляється першочерговим і актуальним.

На сьогоднішній день питання вищої школи широко освітлюють в науковій літературі, поширено використання маркетингового підходу до їх вивчення. Разом з тим, дані дослідження часто орієнтовані на вирішення проблем самих вищих навчальних закладів, дослідження локальних ринків послуг вищої освіти. Недостатньо освітленим залишається регіональний аспект, що актуалізує дослідження за обраним напрямом. Метою роботи є визначення масштабів і характеру тенденцій, що складаються на регіональних ринках послуг вищої освіти, починаючи з періоду активного формування ринкових відносин і по теперішній час.

Визначення рівня збалансованості ринків послуг вищої освіти і робочої сили можливо шляхом діагностики, першим етапом якої є аналіз ринку послуг вищої освіти. Даний аналіз виконано у межах регіонів і сегментів ВНЗ (I-II і III-IV рівнів акредитації) з використанням показників: «кількість ВНЗ»; «чисельність студентів у ВНЗ»; «чисельність студентів у ВНЗ у розрахунку на 10 тис. наявного населення». Кожен напрям розглядається, по-перше, на предмет визначення величини зміни (у межах крайніх відрізків досліджуваного періоду), що відбулася, по Україні, в цілому, і по регіонах, зокрема, з виділенням тих, що найбільше і найменше піддалися змінам. По-друге, аналіз процесу в динаміці в межах відрізків періоду з метою визначення ступеня ідентичності змін, що відбуваються по регіонах. По-третє, аналіз ринкових часток, що займають регіони на різних відрізках досліджуваного періоду, і основних тенденцій їх динаміки. Емпіричну базу дослідження склали дані Державного комітету статистики України [1–5]. Період

дослідження 19 років, з 1990 по 2009 рр., його вибір продиктовано необхідністю зіставлення основних характеристик системи вищої освіти у зв'язку із зміною принципів господарювання.

За підсумками проведеного аналізу весь матеріал був систематизований і коротко представлений в табл. 1. Перейдемо до опису результатів. Аналіз сегменту ВНЗ I-II рівнів акредитації по показнику «кількість закладів» дозволив виявити наступні тенденції і закономірності. По-перше, в цілому по Україні з 1990 по 2009 рр. кількість даних ВНЗ скоротилася майже на третину з 742 до 511. По всіх регіонах (за винятком Івано-Франківської області, де відмічена стабільність їх числа, а також Київської області, м. Києва та м. Севастополь, де спостерігається зростання протягом періоду) відмічається скорочення кількості закладів, причому найінтенсивніше це відбувалося в Сумській (62%), Дніпропетровській (53%), Одеській (46%) і Хмельницькій (44%) областях. Найменше скорочення характерне для Житомирської (14%), Чернігівської (15%) і Кіровоградської (17%) областей. По-друге, якщо розглядати відрізки досліджуваного періоду, то очевидна неоднозначність тенденцій, що складаються. 1995 р. у порівнянні з 1990 р. характеризується зростанням числа даних ВНЗ, причому він спостерігається в більшості регіонів. У 2000 р. в порівнянні з 1995 р. навпаки відбувається їх скорочення, як по Україні, так і по більшості регіонів (за винятком Івано-Франківської, Київської, Миколаївської областей і м. Севастополя). У 2001 р. по регіонах спостерігаються суперечливі зміни, хоча в цілому по Україні очевидне незначне зростання. Подібна картина має місце і в 2002 р. і в 2003 р. З 2004 р. до кінця аналізованого періоду по Україні стабільно скорочується число ВНЗ I-II рівнів акредитації, причому з кожним роком все більше число регіонів характеризується даною тенденцією. Слід зазначити, що в таких областях як Донецька, Полтавська, Тернопільська і Хмельницька, протягом періоду не було зафіксовано збільшення числа даних ВНЗ ні на одному з часових відрізків. По-третє, слід зазначити, що за кількістю ВНЗ лідирує Донецька область протягом всього періоду дослідження (11,19% – в 1990 р., 11,15% – в 2009 р.), причому її питома вага коливалася на відрізках періоду в діапазоні (мін 9,85% – 2003 р.; мах 11,36% – 2008 р.). Друге місце з 1990 по 1995 рр. було за Дніпропетровською областю, а вже з 2000 по 2009 рр. – за м. Києвом; третє місце ділили між собою протягом періоду Дніпропетровська і Харківська області. Найменша кількість ВНЗ I-II рівнів акредитації стабільно спостерігалася в м. Севастополі і Тернопільській області, а на останніх відрізках періоду – також в Сумській, Рівненській і Хмельницькій областях.

Аналізуючи сегмент ВНЗ I-II рівнів акредитації по показнику «чисельність студентів», слід сказати, що характер тенденцій, які складаються, схожий з тим, що спостерігали при аналізі кількості самих закладів. Разом з тим, при всій подібності процесів має місце ряд відмінних особливостей. По-перше, за період 1990-2009 рр. в цілому по Україні також, як і у випадку з кількістю даних ВНЗ, спостерігається скорочення чисельності студентів, тільки якщо число закладів скоротилося на 31%, то студентів стало менше на 53% (з 757 тис. осіб до 354,2 тис. осіб). По всіх регіонах було скорочення, причому максимальне – в Сумській (78%), Дніпропетровській обл. (70%), АР Крим (65%); мінімальне – Івано-Франківській (9%), Житомирській (19%) і Рівненській (21%) обл. По-друге, при розгляді відрізків періоду протилежними тенденціями (ніж у випадку з кількістю ВНЗ) характеризується 1995 рік, коли по Україні і більшості регіонів було зростання числа ВНЗ, у цей же час число студентів всюди скорочувалося. У 2000 р. на тлі домінування тенденції скорочення числа студентів все ж таки по окремих регіонах вже спостерігається прямо протилежний процес. У 2001р. навпаки було зростання числа студентів, як по Україні, так і по більшості регіонів, хоча по окремих було скорочення. Тенденція зростання збережеться до 2004 р., при цьому спостерігалася велика узгодженість і подібність процесів, що відбуваються, в регіональному розрізі. З 2004 р. до кінця періоду в цілому домінувало скорочення чисельності студентів. Хоча в окремих регіонах все ж таки було зростання, разом з тим, їх число з кожним роком все менше (у 2009 р. зростання було тільки в Хмельницькій обл.). По-третє, при аналізі ринкової частки, яку займають регіони по показнику «кількість студентів» безперечним лідером була Донецька область протягом всього періоду (1990 р. – 11,6%, 2009 р. – 11%), за винятком 2004 р., коли на першому було м. Київ (13,1%). Протягом періоду очевидне зростання позицій м. Києва, так якщо в 1990 і 1995 рр. воно було третім (7,3% і 7,2%), то з 2000 р. – другим (у 2009 р. – 8,5%). У числі лідерів також були такі індустріально розвинені регіони як Дніпропетровська і Харківська обл., які на різних відрізках періоду чергувалися по величині займаної частки. Найменшою часткою характеризувалися м. Севастополь, Закарпатська, Сумська і Хмельницька обл.

Важливим при аналізі ринку послуг вищої освіти є розгляд показника «чисельність студентів у розрахунку на 10 тис. наявного населення». Так, виконані розрахунки для студентів, що навчаються у ВНЗ I-II рівнів акредитації, свідчать про таке. По-перше, по Україні з 1990 по 2009 рр. даний показник скоротився на 47% (з 146 до 77), причому це, відповідно, його максимальне і мінімальне значення. Така ситуація, коли на крайніх відрізках періоду присутні максимальне і мінімальне значення показника, характерна також ще для 18 регіонів України. Для Вінницької Житомирської, Івано-Франківської, Київської, Рівненської, Хмельницької, Чернівецької, Чернігівської областей та м. Києва максимальними значеннями характеризується період 2003–2004 рр., а мінімальними, у більшості випадків, – також останні відрізки аналізованого періоду. Якщо порівнювати значення показника за 1990 р. і 2009 р., то для всіх регіонів України властиве зниження кількості студентів на 10 тис. наявного населення. Найбільшим зміни з 1990 по 2009 рр. були у Сумській області (скорочення на 73% з 157 до 43); Дніпропетровській (на 65% з 202 до 71);

АР Крим (на 62% з 101 до 39); Закарпатській (на 58% з 90 до 38), Одеській (на 58% з 148 до 62) області. Найменш скоротилося значення показника в Івано-Франківській (на 5% з 110 до 104), Житомирській (на 5% з 135 до 128) і Рівненській (на 19% з 111 до 90) областях. По-друге, при розгляді змін значень показника у межах відрізків періоду виявлено, що тенденції, які складаються, схожі з тими, що були зафіксовані у показнику «чисельність студентів». Також у період 1990-2000 рр. було скорочення значень показника. З 2000 р. все по більшому числу регіонів значення росте і приводить до переважання тенденції зростання до 2004 р. З 2004 р. домінує тенденція скорочення значень як по Україні, так і по більшості регіонів, що властиве для кожного подальшого року аж до 2009 р. Єдине на різних відрізках чергуються регіони, де зафіксовано зростання. Причому в 2009 р. зростання було тільки в Хмельницькій області (на 2% з 51 до 53). По-третє, при порівнянні регіонів по даному показнику між собою на різних відрізках складається неоднозначна картина. Так, в 1990 р. лідирували м. Київ (209), Дніпропетровська (202), Харківська (174) і Донецька області (165); у 2000 р. – м. Київ (172), Чернівецька (147), Івано-Франківська (137), Вінницька (127); а вже в подальші роки лідируючі позиції міцно закріпилися за Житомирською областю, м. Києвом, Івано-Франківською і Чернівецькою областями (у 2009 р. їх значення були, відповідно, 128, 107, 104, 111). Мінімальними значеннями на різних відрізках періоду також характеризувалися різні регіони, так, якщо до 2000 р. в їх числі були м. Севастополь, Київська і Закарпатська області, то з 2000 р. – це Закарпатська, Хмельницька, Сумська області і АР Крим. У 2009 р. по цих регіонах були такі значення: Закарпатська область – 38, АР Крим – 39, Сумська – 43, Хмельницька – 24.

Таблиця 1

Ранжування регіонів за рівнем розвитку ринку послуг вищої освіти

Регіони	Місце регіону за показниками											
	Кількість ВНЗ I-II рівнів акредитації				Кількість ВНЗ III-IV рівнів акредитації				Чисельність студентів у ВНЗ I-II рівнів акред. (тис. осіб)			
	1990 р.		2009 р.		1990 р.		2009 р.		1990 р.		2009 р.	
	знач.	місце	знач.	місце	знач.	місце	знач.	місце	знач.	місце	знач.	місце
Україна	742		511		149		350		757,0		354,2	
АР Крим	25	9	17	9	3	9	15	7	21,7	12	7,6	21
Вінницька	28	6	17	9	3	9	5	14	27,8	9	16,7	7
Волинська	15	15	11	14	1	11	4	15	12,8	24	7,7	20
Дніпропетровська	72	2	34	3	12	4	25	4	79,1	2	23,8	3
Донецька	83	1	57	1	10	5	27	3	88,0	1	39,1	1
Житомирська	21	10	18	8	2	10	4	15	20,4	13	16,5	8
Закарпатська	15	15	11	14	1	11	6	13	11,4	25	4,7	25
Запорізька	27	7	18	8	7	6	11	8	29,8	8	11,6	11
Івано-Франківська	18	13	18	8	3	9	9	10	15,8	20	14,4	10
Київська	16	14	18	8	1	11	6	13	16,9	17	9,6	16
Кіровоградська	18	13	15	11	3	9	7	12	16,2	18	9,0	18
Луганська	40	4	28	5	5	7	10	9	40,0	6	16,8	6
Львівська	40	4	25	6	12	4	24	5	41,2	5	20,0	5
Миколаївська	14	15	11	14	2	10	5	14	17,1	16	7,8	19
Одеська	35	5	19	7	15	3	22	6	38,9	7	14,7	9
Полтавська	27	7	16	10	5	7	7	12	25,1	10	10,7	12
Рівненська	15	15	11	14	3	9	6	13	13,1	23	10,4	14
Сумська	26	8	10	15	4	8	5	14	22,5	11	5,0	24
Тернопільська	15	15	10	15	3	9	9	10	13,4	22	7,1	22
Харківська	49	3	33	4	22	1	37	2	55,6	3	22,8	4
Херсонська	19	12	13	12	3	9	8	11	19,0	15	9,5	17
Хмельницька	18	13	10	15	3	9	10	9	16,0	19	7,0	23
Черкаська	20	11	12	13	3	9	6	13	19,6	14	10,6	13
Чернівецька	18	13	13	12	2	10	4	15	14,2	21	10,0	15
Чернігівська	20	11	17	9	2	10	5	14	16,2	18	9,0	18
м. Київ	40	4	44	2	18	2	69	1	55,3	4	29,8	2
м. Севастополь	4	17	5	16	1	11	4	15	3,3	26	2,2	26
	Чисельність студентів у ВНЗ III-IV рівнів акред. (тис. осіб)				Студентів у ВНЗ I-II рівнів акредитації у розрахунку на 10 тис. наявного населення				Студентів у ВНЗ III-IV рівнів акредитації у розрахунку на 10 тис. наявного населення			
	1990 р.		2009 р.		1990 р.		2009 р.		1990 р.		2009 р.	
	знач.	місце	знач.	місце	знач.	місце	знач.	місце	знач.	місце	знач.	місце
Україна	881,3		2245,2		145,7		77,1		169,7		488,5	
АР Крим	15,5	14	52,8	10	101,2	24	38,7	26	72,3	24	268,7	20
Вінницька	19,4	10	34,8	18	145,2	10	101,2	5	101,3	17	210,8	24
Волинська	9,4	22	27,0	23	119,7	18	74,3	14	87,9	21	260,4	21
Дніпропетровська	77,4	4	153,0	3	202,4	2	70,9	17	198,0	5	456,0	7
Донецька	61,5	6	142,2	5	164,6	4	87,5	8	115,0	13	318,4	16
Житомирська	9,5	21	28,6	21	135,0	14	128,3	1	62,9	26	222,4	23
Закарпатська	8	23	23,8	25	90,1	25	37,8	27	63,2	25	191,2	26
Запорізька	33,8	7	95,7	7	141,9	12	64,0	20	161,0	7	528,2	5
Івано-Франківська	14,3	15	41,9	17	109,5	22	104,3	4	99,1	18	303,5	18

Київська	6	25	29,8	20	86,8	26	55,8	23	30,8	27	173,1	27
Кіровоградська	11,8	18	20,8	26	130,1	15	88,4	7	94,8	20	204,4	25
Луганська	32,6	8	92,4	8	139,3	13	72,7	15	113,5	14	399,7	11
Львівська	67,7	5	142,6	4	149,0	8	78,4	13	244,9	4	559,3	3
Миколаївська	12,8	16	48,0	13	127,4	17	65,6	18	95,4	19	403,5	10
Одеська	77,5	3	128,2	6	147,6	9	61,5	21	294,1	3	536,2	4
Полтавська	22,6	9	57,7	9	142,9	11	71,4	16	128,6	10	384,8	12
Рівненська	15,7	13	42,4	16	111,3	21	90,3	6	133,4	9	368,2	13
Сумська	15,5	14	49,5	12	157,3	5	42,7	25	108,4	16	422,2	9
Тернопільська	17,5	11	51,5	11	114,0	20	65,2	19	148,9	8	473,0	6
Харківська	129	2	244,7	2	174,0	3	82,3	10	402,8	2	883,7	2
Херсонська	15,7	13	29,9	19	150,9	7	86,9	9	124,7	12	273,5	19
Хмельницька	16,5	12	45,3	14	105,2	23	52,5	24	108,5	15	339,6	14
Черкаська	11,7	19	43,9	15	128,0	16	81,8	11	76,4	23	338,9	15
Чернівецька	11,9	17	27,9	22	151,3	6	110,6	2	126,8	11	308,5	17
Чернігівська	10,9	20	24,9	24	115,2	19	81,1	12	77,5	22	224,4	22
м. Київ	150	1	560,8	1	209,2	1	107,0	3	568,2	1	2 013,6	1
м. Севастополь	7,2	24	16,7	27	81,3	27	57,8	22	177,3	6	438,9	8

За результатами аналізу сегменту ВНЗ III-IV рівнів акредитації були виявлені тенденції прямо протилежні тим, що встановлені відносно сегменту ВНЗ I-II рівнів акредитації. Так, по показнику «кількість ВНЗ» встановлено таке. По-перше, в цілому по Україні з 1990 р. по 2009 р. кількість даних ВНЗ виросла в 2,3 рази з 149 до 350. Зростання їх числа за цей період відмічено по всіх регіонах, найбільше збільшення (у 6 разів) було в Закарпатській і Київській областях, в 5 разів – в АР Крим, в 4 рази – у Волинській області і в м. Севастополі. Найменшими тенденціями зростання (порівняно із загальноукраїнською тенденцією) охарактеризувалися Сумська (на 25%), Полтавська (40%), Одеська (47%), Запорізька (57%) і Вінницька області (на 67%). По-друге, найбільшою активністю в цілому по країні у формуванні нових ВНЗ ознаменувався період з 1990 р. по 2000 р., коли зафіксований найбільший приріст їх кількості – 166 (111%). Щодо регіонів даний період також ознаменувався активністю виникнення ВНЗ. З 2000 р. повсюдно зафіксовано ослаблення даного процесу, причому по більшості регіонів відмічена стабільність числа закладів, а по деяких – навіть незначне скорочення, проте, це не відбилося на позитивній динаміці по Україні. У 2004 р. посилюється суперечність тенденцій, що складаються в регіонах, і в 2005 р. по Україні відмічено скорочення цих ВНЗ. Період 2006–2008 рр. ознаменувався стабільним зростанням значень на рівні країни, хоча в регіонах в більшості випадків переважає стабільність числа. До 2009 р. в цілому по Україні, а також в Закарпатській, Львівській і Тернопільській областях спостерігається скорочення числа ВНЗ; у м. Київ продовжується зростання, що приводить до функціонування максимального протягом всього періоду числа закладів (69), в решті регіонів відсутні зміни. По-третє, аналіз ринкових часток, що займають регіони по показнику «кількість ВНЗ», дозволив виявити, що в 1990 р. на першому місці знаходилася Харківська область (22 ВНЗ – 14,8%), потім м. Київ (18 ВНЗ – 12,1%), Одеська (15 ВНЗ – 10,1%), Львівська і Дніпропетровська області (по 12 ВНЗ – по 6,7%, відповідно). По одному ВНЗ (0,7%) було у Волинській, Закарпатській, Київській областях і в м. Севастополі. У 2009 р. по числу лідирує м. Київ (69 ВНЗ – 19,7%), Харківська (37 ВНЗ – 10,6%), Донецька (27 ВНЗ – 7,7%), Дніпропетровська (25 ВНЗ – 7,1%), Львівська (24 ВНЗ – 6,9%) і Одеська (22 ВНЗ – 6,3%) області, а найменші значення були у Волинській, Житомирській і Чернівецькій областях (по 4 ВНЗ – 1,1%).

При аналізі сегменту ВНЗ III-IV рівнів акредитації за чисельністю студентів слід зазначити таке. По-перше, в цілому по Україні їх число збільшилося в 2,6 рази з 881,3 тис. осіб (1990 р.) до 2245,2 тис. осіб (2009 р.). Найбільш активне зростання числа студентів у 5 раз було в Київській області з 6 тис. осіб до 29,8 тис. осіб, у 3,8 рази – в Миколаївській і Черкаській областях; у 3,7 рази – в м. Києві з 150,2 тис. осіб до 560,8 тис. осіб. Найменше виросло число студентів в Одеській (1,7 рази), Кіровоградській і Вінницькій (1,8 рази), Харківській областях (1,9 рази). По-друге, при аналізі змін значень даного показника протягом всього періоду встановлено, що однозначним зростанням для всіх регіонів характеризується період 1995-2003 рр., з 2004 по 2007 рр. спостерігаються одиничні ситуації скорочення чисельності студентів у межах окремих регіонів, в 2008 р. дана ситуація стає все більш поширеною, а в 2009 р. зростання значень зафіксоване лише по Закарпатській і Миколаївській областях. Причому, в цілому по Україні зниження чисельності студентів вперше зафіксоване в 2008 р. на 8 тис. осіб (0,3%), у 2009 р. воно склало вже 119,3 тис. осіб (5%), тоді як кількість ВНЗ скоротилася на 3 (0,8%). Слід зазначити, що по таких регіонах як Запорізька, Київська області та м. Київ протягом періоду частіше, ніж в інших регіонах, відбувалося зростання значень показника. По-третє, за розміром ринкової частки, яку займають регіони по показнику «чисельність студентів», слід зазначити, що кардинальних змін у складі лідерів зафіксовано не було. Так, якщо в 1990 р. лідируючі позиції були за м. Києвом (17%), Харківською (14,6%), Одеською (8,8%), Дніпропетровською (8,8%), Львівською (7,7%) і Донецькою (7%) областями, то і в 2009 р. максимальними значеннями характеризуються м. Київ (25%), Харківська (10,9%), Дніпропетровська (6,8%), Львівська (6,4%), Донецька (6,3%) і Одеська (5,7%) області. Очевидно, що відбувається скорочення ринкових часток провідних регіонів на користь розширення частки м. Києва. Найменшими значеннями частки ринку в 1990 р. характеризувалися Київська область

(0,7%), м. Севастополь (0,8%), Закарпатська (0,9%) і Волинська області (1,1%), в 2009 р. в їх числі м. Севастополь (0,7%), Кіровоградська (0,9%), Закарпатська (1,1%) і Чернігівська (1,1%) області.

За підсумками аналізу сегменту ВНЗ III-IV рівнів акредитації по показнику «чисельність студентів у розрахунку на 10 тис. наявного населення» встановлено, по-перше, що в цілому по Україні даний показник з 1990 р. по 2009 р. виріс майже в 3 рази з 170 до 489. По всіх регіонах також відмічено зростання значень, причому, найбільш інтенсивним воно було в Київській (у 5,6 рази з 31 до 173), Черкаській (у 4,4 рази з 76 до 339) і Миколаївській областях (у 4,2 рази з 95 до 404). Найменше зростання відмічено в Одеській (у 1,8 рази з 294 до 536) і Вінницькій (у 2,1 рази з 101 до 211) областях. По-друге, при детальному вивченні змін протягом періоду встановлено, що в 1995 р. як по Україні, так і по більшості регіонів значення показника збільшувалися. У період 1995–2004 рр. було однозначне зростання, у подальшому спостерігаються одиничні випадки скорочення у межах окремих регіонів, причому до кінця періоду дана тенденція посилюється. Це привело до того, що в 2009 р. по Україні і більшості регіонів спостерігається скорочення значень (крім Закарпатської і Миколаївської області). По-третє, протягом всього періоду найбільшими значеннями показника стабільно характеризувалися м. Київ, Харківська Львівська і Одеська області (у 2009 р. – відповідно, 2014, 884, 559, 536). Найменші значення протягом всього періоду були, як правило, у Київській, Закарпатській і Кіровоградській областях (у 2009 р. – 173, 191 і 204).

Отже, очевидна диференціація регіонів за рівнем розвитку ринку послуг вищої освіти та характером змін, що відбуваються, яка багато в чому обумовлена специфікою самих регіонів. Виявлені диспропорції в розвитку сегментів ринку послуг вищої освіти свідчать про стихійність процесу формування ринку і про посилення тенденцій концентрації, що багато в чому обумовлено активізацією інтересу з боку попиту і слабкому реагуванні на процеси, що відбуваються, а також регулюванні системи вищої освіти з боку держави. Виконана робота є початковим етапом, надалі планується проаналізувати ринок праці, виявити основні тенденції його розвитку і зіставити їх з тенденціями розвитку ринку послуг вищої освіти з метою визначення рівня узгодженості процесів, що відбуваються.

Література

1. Статистичний щорічник України за 2002 рік / Держкомстат України / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : Консультант, 2003. – С. 513–515.
2. Статистичний щорічник України за 2004 рік / Держкомстат України / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : Консультант, 2005. – С. 481–483.
3. Статистичний щорічник України за 2006 рік / Держкомстат України / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : Консультант, 2007. – С. 447–449.
4. Статистичний щорічник України за 2008 рік / Держкомстат України / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2009. – С. 456–458.
5. Вищі навчальні заклади [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Надійшла 03.10.2010